

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lokalhistorisk Forening

Hilleraa Kommune

3 august 1936

Nr. 3 * 13. årgang * 1998

Redaktion:
Eva Holm-Nielsen (ansvarshavende)

Tryk: Grafisk Center Hillerød

ISSN 0903-3505

Bladet udkommer 4 gange årligt, februar, maj, august og november.

Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen.

Deadline den 10. i udsendelsesmåneden.

Indmeldelse i foreningen sker ved henvendelse til Inge Elsø
eller indbetaling på Gironr. 7 04 46 07.

Pris: 125 kr årligt, 75 kr pensionister og studerende.

Bestyrelsen:
Formand: Margrethe Krogh Sørensen
Hestehavevej 13, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 72 32

Næstformand: Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej 1, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 46 89

Kasserer: Inge Elsø
Ørnevej 10, 2970 Hørsholm
Tlf. 45 86 66 76

Sekretær: Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej 1, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 46 89

Jørgen Berner
Åvang 78, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 06 13

Per Andersen
Skippermosen 19, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 83 89

Lokalhistorisk Arkiv
Lisbet Schacht Hansen
Bakkegade 23, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 95 22

Forside:
Porten til Frederiksborg Slot ca. 1953.
Slotsbetjent Erik Nielsen med sønnen Søren.

© Copyright: Lokalhistorisk Forening i Hillerød Kommune

Barndomserindringer fra Frederiksborg Slot

af *Mogens Nielsen*

Grundlaget for denne artikel er en båndoptagelse, hvor Mogens Nielsen har fortalt om nogle af sine erindringer fra Frederiksborg Slot i 1940'erne, suppleret med en samtale med arkivleder Lisbet Schacht Hansen.

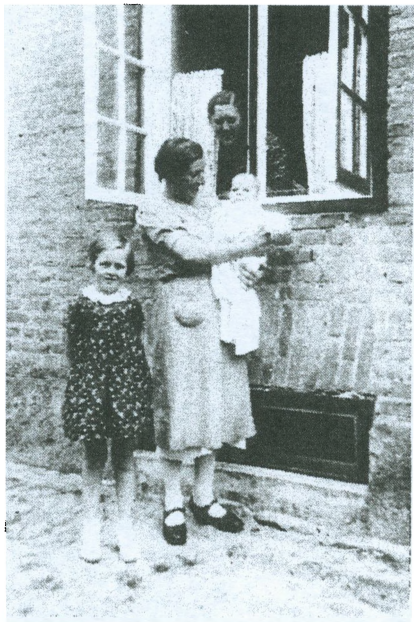
Mogens Nielsen, født 1937 på Frederiksborg Slot, er søn af tidligere slotsbetjent Erik Christian Peter Nielsen, født 1900 i Hillerød, og hustru Rigmor Edith Larsen, født 1909 i Karlebo.

Erik Nielsen var før sin ansættelse på slottet bl.a. brødkusk hos bager Warnøe og privatchauffør for baron Wedell-Wedellsborg i omkring 7 år. Det var mens han var ansat hos baronen, at han traf sin kommende hustru. Rigmor Larsen boede på daværende tidspunkt med sin familie i Præstevangshuset og var dermed nabo til baronen.

I 1935 blev de gift, og samtidig fik Erik Nielsen ansættelse på Frederiksborg Slot som slotsvægter (senere ændrede titlen sig til slotsbetjent). De fik tjenestebolig i Fadeburslængen på slottet, en lejlighed på ca. 90 kvadratmeter, der set udefra med de små vinduer virkede lavloftet. Men i virkeligheden var gulvet meget lavere end gadeniveauet, og der var faktisk 3 meter fra gulv til loft. Der boede 6 familier i Fadeburslængen, de havde alle et rum i bagbygningen, og her var der også vaskerum. Som så mange andre kvinder på den tid var Rigmor Nielsen hjemmegående.

Når man som turist eller besøgende kommer til Frederiksborg Slot og passerer Staldgaden, Møntporten eller Røde-bro, er der vel næppe nogen, der tænker på, at der bag de små vinduer i sidebygningerne tidligere var et liv meget tæt knyttet til slottet. I min barndom et mini-samfund, der dengang fremstod som en by i byen. Jeg kender det fra tætteste hold, fordi jeg har tilbragt min barndom og ungdom som beboer på slottet. .

Som barn i begyndelsen af 40'erne er mine første indtryk naturligvis krigen og den deraf følgende knaphed på varer. På det tidspunkt boede der i slottets sidebygninger 17 familier, alle med tilknytning til slottet, bl.a. slotsforvalter, museumsdirektør, portner, maskinmester, snedker og slotsbetjente. Jeg husker kun en enkelt ansat, der boede udenfor slottets område.

*Mogens fotograferet med sin mor 1937.
I vinduet ses naboen Ellen Sørensen, som var
gift med slottets snedker. Pigen til venstre er
datteren Esther.*

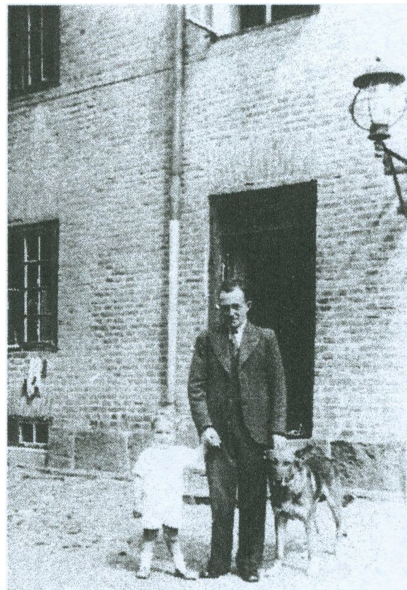
Arbejdet på slottet var delt op i to ansvarsområder. Bygningerne og de ydre forhold hørte under staten, mens museet, der blev administreret af Carlsberg-fonden tog sig af de indvendige forhold. Personalet var delt i to næsten lige store grupper, hvormellem der altid foregik en svag rivalisering. Antallet af fastboende på slottet var ca. 60 personer, når man medtager tjenestefolkene hos slottets ledende stab.

Det grønne område, der i dag støder op til parkeringspladsen ved Annaborg, var dengang nyttehaver, som var udloddet til slottets beboere. Familierne var stort set selvforsynende med afgrøder fra haven. På den modsatte side, hvor Bøggilds skulptur med hjorten og ørnene i dag står, havde amtmanden have i tilknytning til embedsboligen.

Min far passede ind imellem amtmandens have, når der var behov for ekstra arbejdskraft. Her kunne han tjene lidt ud over den faste løn ved at slå græs og plukke frugter.

Der var nogle meget strenge og kolde vintre med meget sne. Sneen skulle væk hurtigst muligt, inden slottet åbnede. Der var selvfølgelig ingen motoriserede hjælpemidler, sneploven var bygget af træ og formet som et stort A, der lå ned. Trækraften var dengang to store jyske heste, der blev spændt for

Mogens Nielsen med sin far, slotsvægter Erik Nielsen, og vagthunden King ca. 1940.

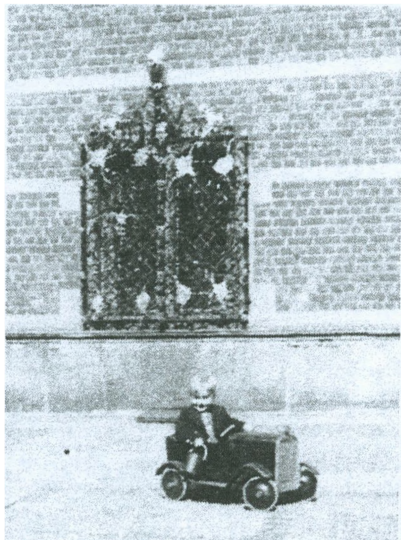
spidsen af A´et. Til at tumle plov og heste var der en ældre, temmelig korpulent slotsbetjent – en tidligere dragon. Nogle af hans kollegaer mente spøgefuldt, at det nok var den slags hest, han havde reddet på i sin tid som dragon.

Besættelsesårene satte deres præg på vores hverdag. De tyske soldater passerede dagligt forbi vores lejlighed på deres vej til bl.a. garnisonen på Slotspavillonen og Luthersk Missions Højskole. Soldaterne, der var udstationerede i Hillerød, var meget unge, de ældre og mere erfarne befandt sig sikkert de mere udsatte steder. Min far, der havde nattevagten på slottet, oplevede adskillige nervepirrende situationer sammen med sin vagthund King.

Soldaterne blev med jævne mellemrum udskiftet på garnisonen, og første gang min far mødte et nyt vagthold på slottet, blev han holdt op og udspurgt om, hvad han lavede på området. Rigtig slemt blev det efter august 1943, hvor politiet blev taget eller gik under jorden, fordi slotsbetjentenes uniform til forveksling lignede politiets.

Min fars vagthund, en schæferhund, kunne ikke fordrage "de grønne". En aften blev det en soldat for meget, at hunden skældte ham ud, han trak sin bajonet og kastede den efter hunden, der blev ramt over det ene øje.

Hunden havde sine egne rationeringsmærker. Fordi den arbejdede som vagthund, fik den nemlig sin egen brødration.

Mogens Nielsen i sin legebil i indre slotsgård foran vinduet til kongens stol i Slotskirken 1941.

Ofte under krigen lå man i sengen og hørte de engelske flyvemaskiner, når de fløj ind over landet på vej til deres mål i Tyskland. For at forstyrre de tyske radarer kastedes der staniolstrimler ned fra flyene, dem samlede vi op næste dag, og de blev afleveret på særlige depoter. Brugte tandpastatuber af metal var ligeledes i høj kurs og blev også indsamlet. Manglen på råstoffer var stor, og næsten alt blev genbrugt. Der var særlig efterspørgsel på metaller.

Luftalarmen lød jævnligt, men jeg husker kun en gang, hvor vi var i beskyttelsesrum. Det var i en kælder uden for selve slottet, derefter blev vi hjemme, når alarmen lød. Slottet var heldigvis ikke et mål for beskydninger.

I slottets nærhed var der mange kastanietræer. Kastanier er meget olieholdige, og fra dem udvandt man olie til fremstilling af margarine – vi børn samlede kastanier i sækkevis og solgte dem. På den måde blev mange biografure finansieret.

En tysk soldat, der tilhørte garnisonens køkkenpersonale, var der i flere år (køkkenpersonalet blev vist ikke udskiftet så ofte). Han kom ofte gående gennem slottet med en lille trækvogn på vej til bageren efter brød, og ham havde min fars vagthund et varmt forhold til.

En aften hen imod krigens slutning mødte min far denne soldat i fuld feltudrustning. Han var meget ked af det og græd. Han sagde til min far:

“I Danmark har I det godt, i morgen skal jeg til Østfronten, og så er jeg kaputt!” Han gav hunden et knus og gik videre mod stationen, hvorfra han skulle af sted. Vi så ham aldrig mere.

Da befrielsen kom og de tyske tropper forlod byen, så var det en ynkelig flok, der for sidste gang traskede forbi vores vinduer, og jeg sagde til mine forældre: “Tror I ikke, at deres mødre bliver glade, når de kommer hjem?” Selve befrielsesbudskabet sad vi og hørte i radioen, man vidste, at der var ved at ske et eller andet. Alle skulle ud på gaden, og mest prentet i min bevidsthed er billedet af en dreng, der kørte forbi på cykel med en lille stander foran, hvor der var et Dannebrogslag – det var tegnet på befrielsen for mig. I de følgende dage viste det sig, at adskillige af de ansatte på slottet havde været aktive i modstandskampen.

Kort efter krigen kom der langsomt gang i trafikken over land. Desværre viste mange af de gamle vejkort dengang, at hovedvejen til Helsingør gik gennem slottet. Det skete derfor ofte, at store lastbiler blev fanget i trafikfælden ved Møntporten. I et forsøg på at vende vognen blev sandstensrækværket omkring slottet overfor Slotskirken gang på gang påkørt og væltet ned i voldgraven.

Det skete, at jeg fik den tjans at køre med for at vise vej gennem byen, og var det en amerikaner, man kørte med, så var belønningen gerne nogle pakker tyggegummi. Tyggegummi kunne man ikke få i Danmark på det tidspunkt, så man var meget populær blandt kammeraterne i skolen de følgende dage.

Jeg husker også, at der i de strenge tider var mange arbejdsløse. Mange gange om aftenen blev der banket på døren, og udenfor stod en mand og spurgte, om vi havde et stykke mad til overs. De, der spurgte om penge, blev afvist, mine forældre havde ikke selv for mange. Set med et barns øjne var det spændende at se en fremmed komme ind og blive placeret ved bordet i forstuen. Måltidet var enkelt, det bestod som regel af leverpostej, spegepølse, ost og dertil en kande te. Kaffe var længe rationeret, mens te var nemmere at få fat i. Mange af disse gæster viste os deres søfartsbog eller fagforeningsbog, som var ajourførte, inden de begyndte at spise.

Ved alle højtider blev der ringet med klokketårnets fire klokker. I dag har man et klokkerlav til at foretage ringningerne, men dengang var det slottes eget personale, der ringede.

På slotsbroen i begyndelsen af 1940'erne. Fra venstre ses maskinmester Laurits Sørensen, kustode Erik Smidt, Mogens Nielsen og faderen Erik Nielsen.

Min far havde sammen med 3 andre et bierhverv som ringer. Det var en barsk omgang at stå oppe i klokketårnet med åbne vinduer om vinteren med minusgrader udenfor. Hørevæm som vi kender i dag eksisterede ikke, så ørerne var godt fyldt op med vat. Lønnen som slotsbetjent var ikke ret stor, så indtægten fra ringningerne var derfor et kærkomment tilskud til de daglige omkostninger.

Et af de store tilløbsstykker både for os, der boede på slottet, men også for byens indbyggere, var den årlige brandøvelse. Det var en stor begivenhed, der normalt blev afholdt om sommeren. Slottets personale var naturligvis de første der mødte når, sirenen lød, de skulle møde op hos maskinmesteren i maskinstuen. Ved tordennejr skulle personalet også møde op i maskinstuen som en forholdsregel, hvis katastrofen skulle indtræffe.

Alle ansatte havde været på brandkursus og vidste, hvordan man skulle forholde sig. Det var spændende at se, hvilken af de nærliggende byers brandkorps, der var hurtigst til at nå frem efter det lokale.

Der kom brandbiler fra Frederiksværk, Helsingør, Fredensborg, Hørsholm og Lyngby. Snart var Slotsgården et virvar af slanger. Røgen fra øvelsesbomberne

drev ind over byen og tiltrak endnu flere mennesker. Det var et pragtfuldt skue for både børn og voksne, men det var selvfølgelig før fjernsynet kom til. Efterhånden som brandbilerne er blevet større, er problemerne omkring slukning af en eventuel brand vokset. Mange af de store udrykningskøretøjer kan ikke komme igennem de små porte.

Når min far var på nattevagt, skulle han møde kl. 23 og havde først fri, når portvagten mødte kl. 8. De var to vægttere, der skiftedes til at have vagten, og de arbejdede 3 dage og havde derefter fri i 3 dage. Min far sov gerne til kl. 2, når han havde været på arbejde, og han trivedes med sit arbejde. I begyndelsen var det kun udendørs, slotsbetjentene skulle gå vagt, men efter nogle år blev det påkrævet at gå runder på slottets lofter. Rundt omkring i gårdene var der kontrolure, som krævede en nøgle. Dem skulle vagten bruge, så man kunne kontrollere, at han gik sine runder. I museumsrummene var der alarmer på, så der kom nattevagten ikke.

Jeg husker en enkelt gang, at en besøgende havde sat sig i en stol i et af museumsværelserne og var faldet i søvn. Han vågnede om natten og blev meget forskrækket, der var nemlig totalt mørkt, og da han bevægede sig rundt gik alarmen i gang. Fra vagtstuen kunne man via lyden fra alarmen følge gæsten rundt i rummene, så han blev fundet og hjulpet ud, det var han meget glad for! Alarmen gik ofte i gang, og det var tit i Slotskirken, at det skete, f.eks. når en flagemus kom ind i kirken. Det var nok til at aktivere alarmen.

En anden arbejdsopgave nattevagten havde, var at passe centralfyret i Amtmandsfløjen. Der skulle være varmt om morgenen, både i privatboligen, men også i kontorerne i amtsforvaltningen. Især under besættelsen var det et hårdt job at holde fyret i gang med de mere eller mindre dårlige tørv, der skulle bruges til opvarmningen.

Jeg gik i Nyhuse Skole fra 1944 til 1949, derefter kom jeg på Mørks Skole, hvor jeg tog realeksamen i 1954. På Nyhuse Skole var skoleinspektøren Ludvigsen, og jeg husker også tydeligt lærer Høyer, der boede overfor skolen. På den tid var der næsten ingen biler, så når vi skulle hjem fra skole, var det meget populært at hoppe op på hestevognene og holde fast i vognens bagende. Det gik som regel indtil kusken fik øje på én, så kunne han godt finde på at smælde med pisken, og så skulle man hoppe af i en fart.

*Mogens Nielsen som "frihedskæmper"
i haven bag Fadeburslængen 1945.*

Det var mest de andre børn fra slottet jeg legede med. Vi legede på græsplænen mellem Fadeburslængen og udhuset. I tiden efter befrielsen var det selvfølgelig meget populært at lege frihedskæmpere – det var tidens helte. Om vinteren, de føltes lange og strenge dengang, blev der løbet på skøjter på Slotssøen. Vi havde fordelen ved at bo så tæt på søen, at vi bare kunne snøre skøjterne på derhjemme, og så var der ikke mange meter til vandet.

En skik jeg husker fra direktør Andrups tid var, at ved juletid besøgte han alle familierne og ønskede glædelig jul. Han medbragte altid en lille gave, det samme til alle. I mange år var det glas, og på den måde fik familierne gennem årene en pæn lille samling af glas.

I 1949 fik vi et nyt familiemedlem, da min lillebror Søren Henrik blev født. Vores familie blev boende på slottet frem til 1965, det år blev min far dræbt ved en tragisk bilulykke. Min mor og lillebror måtte igennem et langt sygeleje, men vi fik lov til at beholde lejligheden på slottet, indtil de var kommet så meget til kræfter, at vi kunne planlægge vores fremtid. Det blev ikke på et slot og ikke i Hillerød, men det er en helt anden historie.”

Svendeforeningens to ældste bygninger, til venstre Margretbevej 18, opført 1918, til højre Margretbevej 14-16, opført 1895. Fotograf Staunstrup Foto.

Frederiksborg Svendeforening 125 år

af Eva Holm-Nielsen

Frederiksborg Svendeforening kan den 5. oktober i år fejre 125-års jubilæum. I en annonce i Frederiksborg Amtstidende den 1. oktober 1873 - Frederiksborg Amts Avis udkom først året efter - blev håndværkssvende i Frederiksborg, såvel gifte som ugifte, indbudt til et møde den følgende søndag kl. 16.00 i dansesalonen "Fønix", Slotsgade 21, med det formål at oprette en syge- og hjælpekasse. Der mødte 24 op.

Seks år tidligere, i 1867, havde byens borgerskab og håndværksmestre dannet en forening, nemlig Hillerød Borgerstiftelse, der skulle skaffe trængende borgere og deres enker friboliger. Baggrunden for disse initiativer skal ses i lyset af de muligheder, den enkelte havde i tilfælde af sygdom og uarbejdsdygtighed i alderdommen. For håndværkssvendenes vedkommende var tiden præget af arbejdsløshed, ofte med overgang til fattigvæsenet til følge. Det var før man havde en sociallovgivning, der sikrede folk økonomisk hjælp, hvis de

ikke kunne forsørge sig selv. Først i 1891 gennemførtes den første lov om alderdomsunderstøttelse og en fattiglov der fastslog, at hjælp fra det offentlige ikke skulle have konsekvenser som fx tab af valgret.

For at blive optaget i Svendeforeningen krævedes det, at man havde aflagt svendep prøve eller havde lærebrev. Indskuddet blev sat til 1 kr, mens kontingentet beløb sig til henholdsvis 66 øre og 83 øre om måneden, afhængig af om der var tale om 4 eller 5 uger. Den første bestyrelse bestod af instrumentmager Undén, der var formand, tømrer P.C. Olsen, snedker V. Bendtsen, bogbinder P. Nielsen, karetmager N.C. Petersen, snedker N. Nielsen og skomager O. Hansen.¹

Foreningens formål var at understøtte sine medlemmer under sygdom og ved dødsfald. Desuden blev der oprettet en lånekasse, hvor medlemmerne på billige vilkår kunne optage lån. For at skabe sammenhold blandt medlemmerne lejede man et lokale, som frit kunne bruges som samlingssted, og som samtidig kunne benyttes som arbejdsanvisning.

Meningen var også at skaffe medlemmerne gode og billige boliger, så i 1895 købte foreningen af tømrermester Julius Lange byggegrunden Margrethevej nr. 14-16 på 3640 kvadratalen for 2000 kr. Her opførte man formedelst 21.000 kr. en bygning, som rummede 10 lejligheder, bestående af 2 værelser og køkken, en efter datidens begreber god boligstandard. Det var en af foreningens medlemmer, nemlig murer Olaf Andersen, der tegnede bygningen, og for dette arbejde vedtog bestyrelsen at honorere ham med - en anbefaling!

Da byggegrunden var stor, opførte man i 1918 endnu en ejendom, Margrethevej 20, med 6 lejligheder. Men behovet var langt fra dækket, så i 1941 blev foreningens tredje bygning, Margrethevej nr. 3 indviet. Også den rummede 6 lejligheder, således at Svendeforeningen nu disponerede over 22 lejligheder. Inden byggeriet gik i gang, var medlemmerne indkaldt til et møde, hvor man diskuterede, hvordan huset skulle indrettes. Det var under krigen, og der var mangel på materialer. "Hvis I ikke kan få vinduesglas, kan I jo sætte brilleglas i vinduerne, så får de ældre også et bedre udsyn!" foreslog urmager Køie til alles moro.

I 1952 opførtes endnu to - identiske - huse på Margrethevej, nr. 18. De to bygninger rummer tilsammen 8 boliger samt foreningens kontor- og mødelokaler. Lejlighederne blev alle bygget efter datidens gode boligstandard, men for at leve op til nutidens krav, er de nu blevet moderniserede og udlejes i dag

til almindelig markedspris.

Foreningen tæller 500-600 medlemmer, men havde i sine velmagtsdage 1400-1500 medlemmer. I årenes løb har Svendeforeningen haft 14 formænd, bl.a. Poul Koch, der trådte tilbage i 1976. Han var pantefoged i Slotssognet og desuden medlem af amtsrådet. Han var engang med daværende amtmand Kay Ulrich til selskab på Fredensborg Slot, og da amtmanden præsenterede ham for Frederik IX som henholdsvis formand for Svendeforeningen, amtsrådsmedlem og pantefoged, sagde kongen: "Der er altid kommet mange mennesker her i huset, men det nu er første gang, vi har besøg af pantefogeden!"

Foreningens nuværende formand, tidligere malersvend Ivar Sonne Nielsen, har siddet som formand i 2 omgange, først fra 1976 til 1990, hvor han blev afløst af Ove Petersen, og igen fra 1996.

Før i tiden optog foreningen kun medlemmer med en håndværkermæssig uddannelse. Men efterhånden som flere af de gamle håndværksfag forsvandt, med dalende medlemstal til følge, slækkede man på kravene og indlemmede barberer, frisører, kontorfolk og - kvinder! Det holdt ellers hårdt, for selv om flere og flere kvinder lærte håndværk og fik svendebrev, ville Svendeforeningen ikke vide af dem. Først i 1976 gav man sig, og foreningen fik sit første kvindelige medlem, møbelsnedker Lis Larsen, som i øvrigt blev valgt ind i bestyrelsen 4 år senere.¹

I dag er foreningen først og fremmest en selskabelig forening. Den fungerer dog stadig som sygehjælpekasse, mens virksomheden som egentlig sygekasse ophørte i 1908, fordi medlemmerne overgik til den statsanerkendte sygekasse. Sygehjælpen er ikke stor set med nutidens øjne, 5 kr om dagen i 90 dage, mens hjælp i forbindelse med begravelse beløber sig til 500 kr til begge ægtefæller. Alligevel er den et kærkomment supplement. Foreningen administrerer desuden to legater, foreningens eget legat, der gives ved juletid som en håndsrækning til ældre medlemmer eller deres enker, og støbemester Th. Muhlig og Hustrus Mindelegat, som gives til enlige kvinder, der har ernæret sig ved husligt arbejde.

Noter

- 1 Den oprindelige ordlyd kendes ikke, da den ikke er indskrevet i foreningens protokol. Her citeres fra Anders Uhrskov, *Frederiksborg Svendeforening 1873 - 5/10 - 1948*, Hillerød 1948, s. 5.
- 2 Forhandlings-Protokol for Frederiksborg Svende-Forening af 5te Oktober 1873.
- 3 Frederiksborg Amts Avis, 2. marts 1980.

Rundt om en morder i Hillerød (5)

Ole Kollerøds slægt, venner og fjender
af Asger Berg

Ole Kollerøds søster Inger Margrethe Pedersdatter

Morderen Ole Pedersen Kollerød var den ældste af Peder Olsens og Lisbeth Andersdatters seks børn, tre sønner og tre døtre. To af hans søstre blev gift og boede i Hillerød, nemlig Inger Margrethe og Bente Catrine, der var henholdsvis 8 år yngre og 14 år yngre end Ole. Begge havde han en vis omgang med i sin tid i Hillerød. Den tredje og ældste søster, Ingeborg, var gift og bosat i København, medens begge brødrene, Anders og Peder, i hvert fald i midten af 1830'erne boede på Farumkanten. Ole Kollerød, hvis liv fra midten af 1820'erne var omflakkende, havde også kontakt til disse søskende, når hans vej faldt forbi.¹

Søsteren Inger Margrethe Pedersdatter var født den 3. september 1810 på Lyng Overdrev og døbt i Lyng Kirke. Da hun blev konfirmeret i foråret 1825 med bedømmelsen "antagelig", boede forældrene tilsyneladende stadig sammen.² Men et års tid efter må separationen have fundet sted, og efter alt at dømme er hun flyttet med moderen og de hjemmeboende børn til Hillerød eller er kommet ud at tjene i Hillerød. I 1826, da Ole Kollerød vendte hjem efter at have afsonet sin første straf i Københavns Forbedringshus, må Inger Margrethe have været blandt dem, der efter Oles opfattelse svigtede ham: "mine egne søskende vilde ikke ingang tale tel mig, naar ieg møde dem paa gaden."³

Inger Margrethe Pedersdatter blev viet i Frederiksborg Slotskirke den 9. december 1831 til ungkarl Peter Johansen fra Hingsterhus. Forloverne var reb-slagersvend Jørgen Pedersen (brudens mors 2. ægteemand) og vægter Jens Madsen (brudgommens kollega)⁴ Om Ole Kollerød har deltaget i brylluppet vides ikke, men brudgommen kendte han i forvejen. De to havde nemlig mødtes allerede omkring december 1823 under ganske dramatiske omstændigheder.

Ifølge Ole Kollerød selv gik dette møde for sig på følgende måde.⁵ Han var blevet pågrebet af politiet i København og havde i fuldskab betroet sig til en

medarrestant og fortalt, at han havde begået et indbrud i Jørlunde og givet nogle af tyvekosterne til sin far. Denne medarrestant, der var politispion, "stak" Ole Kollerød samt hans far og hans bror til politiet. I udsultet tilstand - og uden sin helt nye hat til 12 daler, som de københavnske politibetjente havde beslaglagt - blev Ole Kollerød efter fire uger afhentet og overført til arresten i Hillerød. Her opdagede han til sin harme, at både faderen og broderen Anders, der kun var 15 år gammel, var blevet anholdt som tyvehælere. Derfor besluttede Ole Kollerød at forsøge at undvige fra arresten, der dengang lå på Frederiksborg Slot,⁶ så han kunne komme tilbage til København og hævne sig på politistikkeren. En dag, da arrestforvarer Georg Christian Miland havde sat ham til at hente vand til sig ved brønden, stak Ole Kollerød af. Han løb sikkert ad den gamle Københavnsvej (nuværende Søndre Jernbanevej, Hammersholtvej og Funkevej), men efter en kvart mil (ca. 1 1/2 km) blev han indhentet af arrestforvarer Miland og tre karle, der kom kørende i vogn. Den ene af disse karle var netop Peter Johansen.

Først fik Ole Kollerød lige på stedet en omgang med en helt ny pisk, som gik i stykker under afstraffelsen. Derefter stak Miland ham med sin sabel og ville efter Ole Kollerøds forklaring have gennemboret og myrdet ham, hvis ikke netop Peter Johansen havde lagt sig imellem og taget sablen fra Miland. Så blev Ole Kollerød kørt tilbage til arresten på slottet, og tre måneder senere fik han sin dom.

Peter Johansen, der senere blev Ole Kollerøds svoger, stammede som nævnt fra Hingsterhus, skovfogedhuset ved Kongevejen i Store Dyrehave (i dag Københavnsvej 40). Det blev en slægtskabsforbindelse, som Ole Kollerød senere fik gavn af.

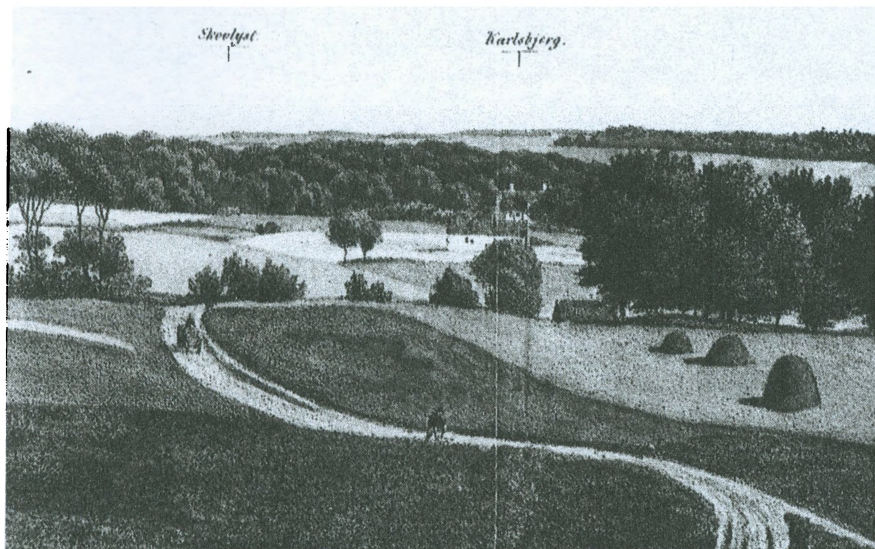
Peter Johansen var født i Hingsterhus den 10. februar 1802 og døbt i Slotskirken den 8. marts, idet Hingsterhus netop fra omkring 1800 forlagdes fra Nørre Herlev Sogn til Frederiksborg Slotssogn.⁷ Han var søn af vange- og hegnsmand Johan Adam Mortensen (ca. 1774-1852) og hustru Johanne Ambjørn (1778-1854).⁸ Johan Adam Mortensens far havde før ham været vange- og hegnsmand ved Hingsterhus,⁹ og efter sin død blev han efterfulgt i Hingsterhus af sin søn, skovløber Andreas Johansen, en yngre bror til Peter Johansen. Her i Hingsterhus voksede Peter Johansen altså op. Han blev konfirmeret ved påsketid 1816 i Slotskirken med dommen "Antagelige Kundskaber. Ellers Opførsel upaaklagelig."

Med sin hustru Inger Margrethe Pedersdatter blev han fra 1832 fader til en større børneflokk.¹⁰ Han omtales i begyndelsen af 1830'erne som "Husmand" eller "Arbejdsmand" i Hillerød, og fra midten af 1830'erne var han gadevægter i byen og blev undertiden brugt af politiet som vittnerlighedsvidne.¹¹ Hvor familien boede ved folketællingen 1834, har ikke kunnet dokumenteres, men i februar 1835 boede familien i Hingsterhuset.¹² I 1840 finder vi dem i Helsingørsgade, hus nr. 45, forhuset. I 1845 boede de i Bakkegade nr. 143, i 1850 i Mørkegade nr. 109, i 1855 i Bakkegade nr. 138, baghuset, i 1860 i Bakkegade nr. 141, Baghuset, og i 1862 i Bakkegade nr. 131 (ved sønnen Peders konfirmation).

I slutningen af 1833, da Ole Kollerød arbejdede som karl på Frydenlund i Vedbæk og her blev kæreste med Sidse Marie Christiansdatter, kom han i knibe. Hun blev gravid, og herskabet ville skille sig af med *ham* - men beholde *hende*. Efter aftale og ved fælles list lykkedes det dog Ole Kollerød at slippe væk med Sidses dragkiste til Hillerød. Kort efter slap også Sidse væk, og de to fik for en kort periode husly hos Oles søster Inger Margrethe og hendes mand. På grund af Hillerød Politis nærgående interesse flyttede det unge par dog snart ud til Karlebo Overdrev.¹³ Men søsteren og hendes mand havde fortsat kontakt med Ole Kollerød hele den vinter.

Peter Johansen beholdt nemlig tilsyneladende sin tilknytning til skoven, hvor han var født. Ole Kollerød fortæller således, at Peter Johansen og han i vinteren 1833-34 arbejdede sammen i "kongens skov, som lægger lige derved, som jeg boede". En aften, da Ole Kollerød kom hjem til sin kæreste på Karlebo Overdrev, havde Hillerød Politi været på besøg og forgæves ransaget huset. Næste morgen opsøgte han søsteren Inger Margrethe og fik at vide, at politiet også havde været hos hende. Hun spurgte: "Du har dog vel ikke haft min mand med di nede tel kammerherrens at stiele, da I arbejder sammen i skoven?" Ole Kollerød nægtede al forbindelse til tyveriet hos kammerherren - der må være tale om kammerherre, hofjægermester Carl Georg Frederik Lerche på Carlsberg - og han tog visitationerne som et udtryk for emsig og uretfærdig forfølgelse fra Hillerød Politis side.¹⁴

Et håndgribeligt vidnesbyrd om Peter Johansens arbejde i skoven er der - eller har der været - på Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød. I museets genstandsprotokol er der i 1943 under nr. 048/1943 noteret, at der er tilgået

Udsigten fra Møllebakken imod Skovhøst og Carlsberg, 1840. Vejen i forgrunden svarer til den nuværende Jespervej, og markerne er kvarteret ved den nuværende Tamsborgvej og Skansevej. - Udsnit af E. Lebmanns "Panorama taget fra Erlandsens Mølle paa Lille Skandse Bakke ved Frederiksborg". - Det kgl. Bibliotek.

en "Skovøkse, 18 x 8 Cm, Træskaft 37 Cm, Har tilhørt Vægter Peder Johansen, der brugte den som Skovøkse, var Vægter i Hillerød og i Familie med Ole Kollerød. - Skænket af fhv. Murerarbejdsmand G. Eliassen, Nannasgade 2 II, København N."

Giverens fulde navn var Gustav Johan Eliassen, født den 4. december 1863 i Asminderød Sogn som søn af murersvend Svend Ellasen og hustru Karen Marie Pedersdatter - sidstnævnte var Peter Johansens og Inger Margrethe Pedersdatters førstfødte barn.¹⁵ Dermed er skovøksens forhistorie oplyst. Men desværre synes øksen selv at være gået tabt, idet den ikke mere kan findes på Folkemuseet. Efter oplysninger fra museet i 1998 har den muligvis været opbevaret i husmandsstedet Lille Ravnebjerghus på Jægerbakken, da det nedbrændte i 1985.

Også Peter Johansens slægt havde Ole Kollerød kontakt til. Han fortæller således, at Hingsterhus netop blev et tilflugtssted for ham, da han i 1835 var på flugt fra myndighedeme. Søndag aften den 21. september 1835 var det lykkedes Ole Kollerød og tre andre arrestanter, heriblandt den kendte forbyder

Jens Hansen Nejede (kaldet "Omgangs-Jens"), at flygte fra Blåtårn i København. Ole og Jens begav sig ad Frederiksborg til. Da de om natten kom til Hingsterhus i et frygteligt regnvejr, gik de derind, fordi - som Ole Kollerød skriver - "det er min familie, og der havde jeg en hat og stod".¹⁶ Familien, som de søgte ind til, var altså svogerens far og mor, vangemand Johan Adam Mortensen og hans kone samt deres hjemmeboende børn. Næste morgen gik Ole Kollerød og Omgangs-Jens videre - begge iført hat.

Peter Johansen nævnes efter 1847 som arbejdsmand eller brolægger, ikke mere som gadevægter i Hillerød. Det kan skyldes, at han den 21. december 1847 fik en dom på 2 gange 5 dage på vand og brød.¹⁷

Af dommen fremgår det, at Peter Johansen var tiltalt for tyveri, subsidiært svigagtig omgang med hittegoods, men blev frikendt herfor og kun fik en ret mild dom for at have forset sig i tjenesten. Sagen startede med, at han den 3. november 1847, da han som gadevægter befandt sig på gaden ved gæstgiver Petersens gæstgiversted - den nuværende Slotskroen - faldt i snak med en kusk, købmand Larsens tjenestekarl Søren Andersen af Frederiksværk. Denne havde stillet sin hestevogn med et læs kobberstænger fra sig ved gæstgivergården, for at hestene kunne hvile, inden han næste dag skulle videre til København med læsset. Peter Johansen tilbød at holde øje med vognen, men næste dag, da kusken ankom til København, manglede der én kobberstang. Under politiforhør nægtede Peter Johansen først at kende noget til den forsvundne stang, men siden tilstod han over for dommeren, at han havde fundet den, taget den med sig hjem og ville have afleveret den. Han nægtede tyveri. Hans forklaring holdt i retten, men han blev alligevel dømt for sin forseelse.¹⁸

Peter Johansen døde den 14. november 1868 i Hillerød. I skifteprotokollen står: "Aar 1868 d 16de Novbr anmeldtes død Peder Johansen, forhenværende Vægter i Hillerød. Understøttet af Fattighuset. Anmeldt ved Enken."¹⁹

Han efterlevedes altså af sin kone, Ole Kollerøds søster Inger Margrethe. Deres hjem i Hillerød havde i 1830'erne måske til en vis grad kunnet være en slags samlingssted for familien. Lejlighedsvis kom Ole Kollerød der trods alt, og i nødstilfælde hjalp Inger Margrethe og Peter Johansen ham. Ved deres datter Karen Marie Pedersdatters døb i Slotskirken den 22. juli 1832 deltog to af Inger Margrethe Pedersdatters søskende som faddere: Bente Catrine Pedersdatter og Peder Pedersen, begge endnu boende i Hillerød. Også ved

senere kirkelige begivenheder i familien optræder søsteren Bente Catrine, således i 1845 - ved sønnen Johan Adolph Pedersens dåb i Slotskirken.²⁰ Men det er karakteristisk, at Ole Kollerød selv aldrig ses som fadder eller forlover, og omvendt, at hans søskende eller andre slægtninge ikke medvirkede som faddere, da hans - uægteskabelige - datter Anne Lisbeth Olsen fik sin dåb stadfæstet i Karlebo Kirke den 25. maj 1834.

Ole Kollerøds søster Bente Catrine Pedersdatter

En oktoberdag i 1823 - det var, inden Ole Kollerøds forældres ægteskab gik i opløsning, og kort tid inden han selv første gang blev arresteret i Hillerød - kom en af hans to hjemmeboende søstre ind til moderen i huset i Lyngø og fortalte, at der var tre blomster på et æbletræ ude i haven. Der kan efter sammenhængen være tale om søsteren Inger Margrethe eller måske snarest den lille Bente Catrine. Moderen udlagde straks det usædvanlige naturfænomen som et varsel om ulykke, og idet hun sagde det, faldt æbleblomsterne af. Da hun derefter lagde kort op for at spå om, hvem ulykken ville ramme, pegede kortene på, at Ole ville komme i politiets hænder. Ole afviste det som dumheder. Men at han netop fortæller historien, er et eksempel på hans forankring i traditionel almueovertro.²¹

Ole Kollerøds yngste søster Bente Catrine var født i Lyngø den 8. april 1816. Ved forældrenes separation omkring 1826 flyttede hun med moderen til Hillerød, og efter sin konfirmation den 18. april 1830 i Frederiksborg Slotskirke kom hun ud at tjene. Således finder vi hende ved folketællingen i februar 1834 som tjenestepige hos købmand Levin Levy i Slotsgade.

Ligesom sin mor og Ole Kollerød blev hun ramt af den store bybrand i Hillerød samme sommer. Præcist på hvilken måde ulykken ramte hende, vides ikke, men Ole Kollerød skriver, at "min yngste søster, Trinne, havde nær sat livet tel ved den ulykke"²²

Året efter - hun var da fyldt 19 år - blev hun gift med en 35-årig enkemand, bagersvend Frederik Christian Ulrik Pabst, der var født i Itzehoe i Holsten. Han arbejdede, i hvert fald før bybranden, hos bagemester Ole Michael Mentz i Slotsgade nr. 23. Vielsen fandt sted i Slotskirken den 14. august 1835, og forlover var bl. a. hendes stedfader, rebslagersvend Jørgen Pedersen.

Parret blev først boende i Hillerød, og allerede seks uger efter vielsen, nemlig den 25. september, fødte Bente Catrine en datter, som blev døbt Elisabeth Josephine Pabst. Dåben skete i Slotskirken den 25. oktober 1835. I slutningen af 1830'erne flyttede familien dog fra Hillerød til Skotterup mellem Espergærde og Snekkersten, i Tikøb Sogn. Her bosatte de sig i et hus kaldet Pottemagerhuset, hvor manden ernærede sig som "Rugbrødsbager",²³ og her fik de endnu to døtre sammen: Dorthea Sophie Pabst, født 22. september 1840, og Marie Wilhelmine Pabst, født 10. december 1843.²⁴ Ved folketællingen i 1845 boede der på familien Pabsts "Bagersted" desuden en bagersvend og to tjenestepiger.

Bente Catrine Pedersdatter døde fra sin mand og de tre døtre den 29. januar 1848. Efter hendes død blev Frederik Pabst boende i Skotterup til ca. 1855, hvorefter han giftede sig igen og flyttede til Helsingør. Ved folketællingen i 1860 var han blevet klubvært for "Øresunds Forening" i Helsingør, og den 1. maj 1862 fik han borgerskab i Helsingør som værtshusholder.²⁵

(Fortsættes)

Noter

-
- 1 Jf. Ole Pedersen Kollerød, *Min Historie*, Kbh. 1978, s. 298ff.
 - 2 Kirkebøger for Lyngø Sogn.
 - 3 *Min Historie*, s. 99.
 - 4 I kirkebog for Hillerød og Frederiksborg Slotssogn, Copulerede, kaldes brudgommen "Peter Jan sen".
 - 5 *Min Historie*, s. 70-73.
 - 6 Først fra 1831 ved bygningen af Råd- og Domhuset på Torvet blev arresten flyttet dertil.
 - 7 Endnu ved folketællingen 1801 findes Hingsterhus under Nørre Herlev sogn. Else Margrethe Ransy tager også fejl af hans alder, når hun i registeret skriver, at han er født ca. 1795.
 - 8 Johan Adam Mortensen var døbt 7. søndag efter Trinitatis 1774 i Uggeløse sogn som søn af Morten Hansen af Vassingerød og hustru. Han døde i Slotssognet 26. juni 1852 og blev begravet 5. juli 1852 på Hillerød Kirkegård. - Hans kone Johanne Ambjørn var døbt 2. søndag efter Helligtrekongersdag 1778 i Asminderød som datter af smeden Ambjørn Andersen, Asminderød, og hustru Karen Jensdatter. Hun døde 4. december 1854 i Slotssognet.
 - 9 Ved folketællingen for Nørre Herlev sogn 1801 beboedes Hingsterhus af vangemand Morten Hansen, der var 72 år, og hans hustru Kirsten Pedersdatter på 73 år, begge i 1. ægtekab, samt deres søn Johan Adam Mortensen, 26 år, ugift.
 - 10 Karen Marie Pedersdatter, født 14. 6. 1832. Jens Pedersen, født 8. 4. 1835. Anne Kirstine Pedersdatter, født 13. 4. 1839. Hans Pedersen, født 9. 3. 1842, Johan Adolph Pedersen, f. 29. 3. 1845. Peder Pedersen f. 17. 1. 1848. Kirkebøger for Hillerød og Frederiksborg Slotssogn.
 - 11 Således fx i en sag den 11. august 1836, Hillerød Byfoged og Frederiksborg Birk, Politio- og ekstraretsprotokol for Købstaden 1835-37, LA.
 - 12 Fremgår af et forhör den 1. maj 1835, Hillerød Byfoged og Frederiksborg Birk, Politio og ekstraretsprotokol for Købstaden 1835, LA.
 - 13 *Min Historie*, s. 157f.
 - 14 *Min Historie*, s. 159ff.

- 14 *Min Historie*, s. 159ff.
- 15 Proveniensen er etableret via Folketællingen 1940, Nannasgade, RA. - Svend Eliassen var født 28. oktober 1832 i Örkeljunga i Sverige. Karen Marie Pedersdatter og han blev viet i Frederiksborg Slotskirke 24. juni 1854. Ægteparret boede ved folketællingen i 1855 i Mørkegade 106 i Hillerød.
- 16 *Min Historie*, s. 172.
- 17 Hillerød Købstad og Frederiksborg Birks Strafferegister 1811-87, LA.
- 18 Hillerød Byfoged og Frederiksborg Birks Domprotokol i Polit- og Ekstraretsæger, 1846-63, LA.
- 19 Skifteprotokol for Hillerød Købstad, LA.
- 20 Her nævnes hun som "Bagersvend Papstes Kone fra Helsingør".
- 21 *Min Historie*, s. 67.
- 22 *Min Historie*, s. 201.
- 23 Folketællingen 1840, Tikøb Sogn.
- 24 Kirkebøger for Tikøb Sogn. Dorthea Sophie Pabat blev konfirmeret 1. oktober 1854 i Tikøb Kirke.
- 25 Helsingør Rådstues borgerskabsprotokol.

I Helsingørsgade får nye fliser

I øjeblikket er arbejdet med at renovere Helsingørsgade i fuld gang, og ikke mindst en tiltrængt udskiftning af gadens fliser. I den anledning falder en gribende beretning i hu om to menneskers ufattelige mod og vilje til at passere en af byens hovedgader - dengang kaldet Helsingørsgaden. Beretningen om deres færd stod at læse i Frederiksborg Amtstidende i 1855, altså for 143 år siden, og er gengivet i Anders Uhrskovs bog *Nye Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn 1849-1914*, s. 26-27:

"Efter at vi ved Jægerbakken havde gjenstidigt lovet at understøtte hinanden paa den farlige Gang, gik eller "hoppede" vi Arm i Arm ind i Byen. Dette gik godt nok en Tid lang, endskjøndt vi maatte springe fra en Steen til en anden; men da vi havde "balanceret" os frem til midt i Byen, forsvandt pludselig min Ven. Jeg troede først, at han havde gjort et Badoutspring ind af et Vindue, men snart hørte jeg hans klagende Stemme fra Jordens Dyb - han var nemlig gaaet tilbunds i et Hul imellem Brostenene. - Da jeg stod godt paa Toppen af en trekantet Steen, hvoraf ved Flid Spidsen var vendt ivetret, var jeg saa heldig, ved Hjælp af et Reeb at kunne hale min Ven op, hvorefter vi fortsatte vor Linedans ..."

Kommende arrangementer

Besøg på Hillerød Politistation

Lokalhistorisk Forening inviterer medlemmer og eventuelle gæster til en rundvisning på Hillerød Politigård, Østergade 1,

tirsdag den 22. september 1998, kl. 19.00

Rundvisningen vil omfatte både den nye politigård og det gamle rådhus mod Torvet, nu dommemes domæne. Som guide medvirker vicepolitikommissær Lasse Røssel.

Der er gratis adgang; kaffe og brød kan købes på stedet. Tilmelding er nødvendig. Adgangskort udleveres på Hillerød Bibliotek, tlf. 48 26 95 22. Mødestedet er uden for Politigårdens indgang, Østergade 1.

Arkivomvisning

ved arkivleder Lisbet Schacht Hansen

tirsdag den 10. november 1998, kl. 19.00

på Lokalhistorisk Arkiv, Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23.

Kontingent 1998

Der er stadig medlemmer, der ikke har betalt kontingent for 1998! Benyt venligst det indsatte girokort i maj-nummeret af medlemsbladet eller indbetal på giro: 704-4607 snarest. Kontingentet er kr. 125,- for pensionister og studerende dog kun kr. 75,-.

Kassereren

Indhold

Erindringer fra Frederiksborg Slot	3
<i>af Mogens Nielsen</i>	
Frederiksborg Svendeforening 125 år	11
<i>af Eva Holm-Nielsen</i>	
Rundt om en morder i Hillerød (5)	14
<i>af Asger Berg</i>	
Helsingørsgade får nye fliser	21
Arrangementer	22

FORENINGEN STØTTES AF :

C. A. Andersen malerfirma - Ernest & Young - Dansk Lokalhistorisk Forening
- Den Danske Bank - Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg - FO
Arbejdernes Fællesorganisations Byggeaktieselskab - Grafisk Center Hillerød
- Hillerød Bibliotek - Hillerød Borgersiftelse - Hillerød Industri- og Håndværkerforening - Hillerød Kommune - Høvelt Electric - Lokalbanken - Nykredit -
Reklamefotograf Henrik Knoblauch - Ristorante La Perla - Ullerød Brugsforening - Unidanmarkfonden.

Postbesørget blad
(0900KHC)
51387

GRAFISK CENTER HILLERØD

Trollesmindealle 9 • 3400 Hillerød • Tlf.: 48 24 27 00 • Fax: 48 24 27 04

- B R O C H U R E R
- K A T A L O G E R
- Å R S B E R E T N I N G E R
- P L A K A T E R
- T I D S S K R I F T E R
- B Ø G E R
- F I R M A P A P I R E R